

بازشناسی مفهوم «جاهلیت» نزد «سیدقطب» در بستر انتقادات سکولاریسم

مهدی زندی^۱

چکیده

در ادبیات قرآنی، روایات و سنن اسلامی، کلمه جاهلیت و جاهلی دیده می‌شود. تکرار این کلمه نشان از اهمیت این مفهوم دینی در منظومه اندیشه اسلامی دارد. در نگاه سیاسی و توحیدی به جامعه، مفهوم جاهلیت توسط «سیدقطب» رنگ و چهره جدیدی گرفت و در ادبیات سیاسی جوامع اسلامی پربسامد شد. نقش بی‌بدیل این کلمه باعث شد که گروه‌های انحرافی با سوءاستفاده از این اصطلاح، برای تکفیر مسلمانان تغییر در حکم ایجاد کنند. تلاش‌هایی که در نهایت به انحراف مفهوم سازنده جاهلیت در ادبیات این گروه‌ها انجامید. این جریان‌ها در قالب سکولارها، وهابی‌ها و معاندین اسلام حقیقی، نقدهای بسیاری را بر «سیدقطب» به دلیل استفاده از این کلمه وارد کردند تا جایی که روشنفکران و حتی دغدغه‌مندان اسلامی نیز از این ادبیات متأثر شدند. استفاده از سخنان «سیدقطب» برای تکفیر تمامی آحاد جامعه و ارتباط تکفیرهای جامعه به مفهوم اصیل جاهلیت، بخشی از این سوءاستفاده است.

به نظر می‌رسد مفهوم جاهلیت نزد «سیدقطب» هرگز معنی موردنظر منتقدانش یعنی همان تکفیری ناصواب را ندارد. چنین ادعایی چند دلیل دارد که در این مقاله به آن پرداخته شده است. اولاً: «سیدقطب» در واقع نه به‌عنوان یک فقیه، بلکه به‌عنوان یک مفسر و تحلیل‌گر متون دینی، به مفهوم جاهلیت پرداخته است. ثانیاً: تکفیر مبتنی بر جاهلیت در ادبیات «سیدقطب» بر تکفیر مردم نیست؛ بلکه بر تکفیر ائمه کفر مبتنی است. ثالثاً: «سیدقطب» بین جامعه جاهلی و مردم در جامعه جاهلی فرق گذاشته است. نتیجه آن‌که: «سیدقطب» از کلمه جاهلیت و جامعه جاهلی، مفهوم تکفیری را اراده نکرده است و این اتهام به دلایل معلوم و نامعلومی به وی نسبت داده شده است.

واژگان کلیدی

سید قطب، جاهلیت، کفر، تکفیر، سکولاریسم.

^۱. فارغ التحصیل سطح چهار شیعه شناسی